

איריס האן

מנכ"לית החברה להגנת הטבע

ציטוט מומלץ

האן א. 2020. צא לנוף הירוק אך אל תזרוק. *אקולוגיה וסביבה* 11(4): 77.

אשפה בחופי ים המלח | צילום: דב גרינבלט, החברה להגנת הטבע

צא לנוף הירוק אך אל תזרוק

נקודת מבט

גיליון חורף 2020 / כרך 11(4) / פסולת

19 בינואר, 2021

לפני כשנתיים החלה החברה להגנת הטבע לעסוק בנושא הניקיון במרחב הטבעי הציבורי הפתוח. לפני כן נמנע הארגון מעיסוק בסוגיה סביבתית זו, משום שעד אז התמקד בבעיות סביבתיות היוצרות נזק בלתי הפיך, ובראשן שמירה על שטחים פתוחים מפני פיתוח ובנייה כדי למנוע הרס וקיטוע של בתי גידול.

עם השנים, ולצד ההישגים בהטמעת התובנה בדבר חשיבות הצורך בשמירה על השטחים הפתוחים, התרחב העיסוק של הארגון גם לסוגיות של ניהול המרחב הפתוח. אחת הבעיות הסביבתיות הבולטות ביותר לעין של כל מי שיוצא אל הטבע היא הלכלוך. הטבע הישראלי, ביבשה, במקווי המים המתוקים ובים – מלא לכלוך מסוגים וממקורות שונים: פסולת בניין, פסולת מטיילים, פסולת אורגנית וחקלאית, פסולת אלקטרונית ועוד.

מעבר לצרימה האסתטית ולהרס חווית הטיול וההנאה מהטבע, יש לפסולת בטבע כמה השלכות סביבתיות מזיקות. ראשית, נזק ישיר לחיות הבר: חיות בר, ביבשה ובים, אוכלות את הזבל שלנו וניזוקות או אף מתות ממנו. חיות בר נלכדות, נחנקות ונפצעות מהפסולת, ולעיתים מתות בייסורים. שנית, נגרמת פגיעה עקיפה, חמורה לא פחות, דווקא מהפסולת התמימה לכאורה, הפסולת האורגנית. הימצאות פסולת אורגנית בטבע גורמת לגידול מהיר באוכלוסיות חלק ממיני הבר (למשל תנים, חזירי בר) מעבר לכושר הנשיאה הטבעי של השטח. התפרצות האוכלוסיות והחיוך שלהן עם בני האדם מגדילים את הסיכון למחלות כמו כלבת, ומגבירים את נזקי החקלאות שחיות הבר גורמות. בעקבות זאת גוברת תדירות ההרעלות, הפוגעות בכל שרשרת המזון בטבע ובסופו של דבר גם בנו, בני האדם. פגיעה זו, הנובעת מקיומה של פסולת חקלאית אורגנית ומתברואה לקויה, היא איום חמור על חיות הבר בישראל ועל המערכות הטבעיות בכלל, ומצריכה טיפול מעמיק.

מעבר לנזק האקולוגי, זריקת פסולת בטבע היא ביטוי לתופעה עמוקה יותר, ולמעשה ליחסו של האדם למרחב הטבעי. זריקת הפסולת או אי-איסוף שלה הם תסמינים לחוסר אכפתיות כלפי מצבו וגורלו של הטבע, ולא אחת (כך לפחות אני רוצה להאמין...) ביטוי לחוסר הבנה של המשמעות וההשלכות של המעשה. חינוך והסברה בנושא חשיבות הטבע והתלות שלנו בו וחיוך למודעות ולאחריות סביבתית הם חלק משמעותי בעשייה של החברה להגנת הטבע, והעיסוק בניקיון הוא חלק מהם.

המפתח להצלחה בעיסוק בסוגיית הניקיון, כמו בכל נושא, הוא התמקדות וטיפול מקיף בה, אלא שהעולם הסביבתי הוא הוליסטי ומרובה קשרי גומלין מטבעו, והיכולת להתמקד בנושא אחד ולהפריד בין בעיה סביבתית אחת לאחרת – מוגבלת. כמעט בלתי אפשרי לעסוק בסוגיית הפסולת במרחב הציבורי מבלי לעסוק בתרבות הצריכה, באסדרה של אתרי סילוק פסולת ובכלל במדיניות ניהול הפסולת. על כן, ההתמקדות מחייבת לעיתים הכרעות קשות.

אין ספק שהאתגר העומד בפנינו הוא שינוי תרבותי. לימוד מהצלחות קודמות של שינוי תרבותי בתחומים אחרים מעלה כי כדי להצליח נדרשות פעולות משולבות של חינוך, הסברה, הבטחת תשתיות מתאימות וכמובן אכיפה מרתיעה. נדרש משך זמן מספיק, כי התהליך ארוך כמה שנים. המפתח להצלחתו הוא שיתוף פעולה בין גופים ורשויות – השלטון המרכזי, השלטון המקומי והחברה האזרחית, שהיא בעלת כוח עצום כסוכנת שינוי.

זכן, הדרך ארוכה ומורכבת, אבל אם לא נתחיל, גם לא נגיע אל היעד – ארץ נקייה.

